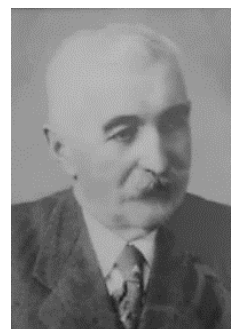

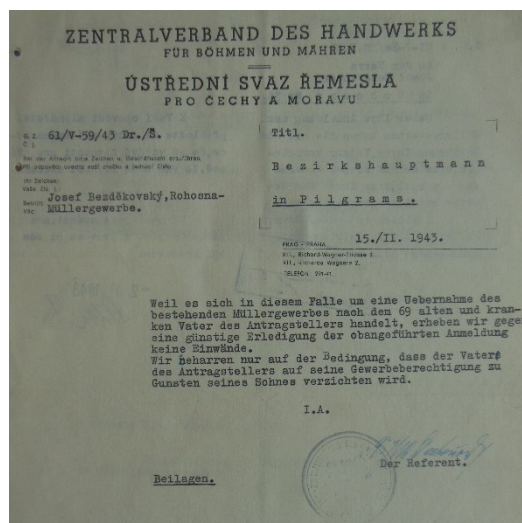
5 Stáří

O osobním životě pradědečka Josefa ve stáří toho mnoho nevíme. Díky dochovanému dlužnímu úpisu z 28. června 1940 aspoň víme, že si tehdy dohromady se svou manželkou vzal u Okresní hospodářské záložny v Pelhřimově půjčku ve výši 250 000 Kčs, což tenkrát rozhodně nebyly malé peníze.

Už z předchozí kapitoly věnované jeho politickým a společenským aktivitám je zřejmé, že právě onen rok 1940, kdy mu bylo šedesát sedm, je takový zlomový, pokud jde o postupný útlum těchto jeho aktivit a to patrně právě z důvodu jeho stále rostoucích zdravotních obtíží. Jak moc již byl nemocný, když si bral onu půjčku, těžko říci. S určitostí však víme, že o dva roky později měl jednak nízký krevní tlak a zrychlený srdeční tep, ale především trpěl chronickou rozedmou plic a chronickým katarem (zánětem) průdušek. Josef tak musel mít mj. problém s dušností a obtížně se mu vydechovalo. Díky lékařskému posudku z 29. srpna 1942 též víme, že můj pradědeček tehdy (při výšce 172 cm) vážil jen 60 kg a že byl „tělesně velmi slabý“. Závěr tohoto posudku je tak jasný: „Vzhledem ke zjištěným chorobám jakož i ku jeho věku, jest jmenovaný tělesně nezpůsobilý pro mlynářství.“¹

Z tohoto hlediska se moc nelze divit tomu, že již měsíc předtím žádá jeho prvorozený syn Josef o udělení mlynářské živnosti, a že 7. června následujícího roku sám pradědeček svým podpisem stvrzuje, že se vzdává „provozování živnosti mlynářské ve prospěch svého syna Josefa Bezděkovského v tom případě, že bude-li mu živnost udělena.“ Ani tato skutečnost, ani doporučující vyjádření nám již známého rohozenského starosty Václava Rody z 29. září 1942, v němž se zmiňuje o tom, že „druhou živnost tohoto druhu v obci nenáleží“, však nakonec nestačila k tomu, aby německé úřady tuto žádost schválily. V zamítavém stanovisku ze 17. listopadu 1943 se uvádělo, že „vzhledem k omezovacím opatřením v živnostech (zastavování živnostenských podniků) jest udělení tohoto nového oprávnění hospodářsky neodůvodněno a neslučitelné s veřejným zájmem“. Připomeňme přitom, že toto stanovisko bylo vydáno v období, kdy jmenováním Karla Hermanna Franka do čele nově vzniklého Státního ministerstva pro Čechy a Moravu v srpnu 1943 došlo v protektorátě k završení úsilí o odstranění jistého správního dualismu na úkor české autonomní správy. Praxe tehdy byla taková, že němečtí úředníci ve vedoucích funkcích na veškerých okresních i zemských úřadech i na jednotlivých ministerstvech stále důsledněji prováděli právní institut

¹ MZA v Brně – SOKa Pelhřimov, fond OÚ PE inv. č. 1115, kart. 788, str. 363.

Správy z rozkazu říše (Reichsauftragsverwaltung – RAV)². Na stanovisko českého starosty tak v tomto případě zřejmě nikdo nebral ohled.

Jak to nakonec s převodem mlynářské živnosti na pradědečkova syna za protektorátu dopadlo, to jsem v dokumentech okresního archivu v Pelhřimově nevypátral³. Je zde pouze odvolání Josefa Bezděkovského ml. proti onomu zamítavému stanovisku z 26. listopadu téhož roku, v němž dotýčný v souvislosti s potřebou převést na něj otcovu živnost mj. uvádí: „*Smlouvou svatební u příležitosti mého sňatku převádí mí rodiče právě v této době na mě a mou snoubenku spisem notářským svůj nemovitý majetek, tj. mlýn a hospodářství č. p. 36 v Rohozné účelem obvyklé úpravy rodinných poměrů majetkových a odcházejí a výměnek.*“⁴

I přes výše zmíněné zdravotní neduhy se Josef nakonec dožil na svou dobu vcelku požehnaného věku sedmdesáti šesti let a zemřel až těsně před Vánoci roku 1949. Stihl se tak alespoň dožít svatby všech svých tří zmiňovaných synů a narození svých čtyř vnuků (Josefa, Ladislava, Vladimíra a Pavla). Dle svědectví mojí pratety Věry Štěchové, dcery poslední mlynářky na rohozenském mlýně a manželky nejstaršího z Josefových synů Věry Bezděkovské, přišel za její maminkou po narození svého prvního vnuka v roce 1944 její tchán a velmi ji děkoval, „že mu dala dalšího nástupce a budoucího mlynáře.“

To však samozřejmě ještě nemohl tušit, co přijde po tragických událostech komunistického převratu v únoru 1948. Ty vedly třeba k tomu, že se nepodařilo již zrealizovat projekt obnovy rohozenského rybníka podaný jeho synem Josefem, který byl jinak schválen těsně před těmito převratnými společenskými změnami. Toho nejsmutnějšího, čemu museli obyvatelé rohozenského mlýna posleze čelit, tedy vážné hrozbě vystěhování z vlastního domu, se naštěstí pradědeček Josef již nedožil⁵. Když tedy 23. prosince roku 1949 vyprovázela pohřební průvod Josefa na jeho poslední cestě z domu přes familiantský kopec až do 4 km vzdálené Dolní Cerekve na hřbitov, kde byl hrob rodiny Bezděkovských, jako by tím trošku symbolicky vyprovázela i staré dobré časy na rohozenském mlýně⁶. Pokud se přitom tehdy na Dolním mlýně ještě drželi starého mlynářského zvyku, kdy se při vynášení zemřelého mlýn pouštěl naprázdno

² KOKOŠKA, Stanislav: Krize nacistické okupační politiky v Protektorátu Čechy a Morava v roce 1944 a pokusy o její překonání. in Soudobé dějiny, 2001 (vol 8), str. 591.

³ Dochovaný živnostenský list pradědečkova syna Josefa (v držení rodiny Řezníčkových) je datován až z roku 1946.

⁴ Veškeré citace z úředních dokumentů v této kapitole odkazují na dokumenty uložené v MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, fond OÚ PE inv. č. 1115, kart. 788, str. 360–378.

⁵ Když na tyto pohnuté chvíle vzpomíná manželka Josefa Bezděkovského ml. Věra Bezděkovská, zmiňuje se o tom, že je tehdy mj. zachránila intervence tehdejšího předsedy JZD Josefa Roda (spolu s Josefem Bartoškou). Ten byl od roku 1950 zároveň předsedou Místního národního výboru. Pokud měl mít dotýčný takový vliv, že mohl ochránit rodinu Josefa Bezděkovského ml. od vystěhování z mlýna, soudím, že se toto muselo odehrát až v čase, kdy byl dotýčný již ve vedení obce, tedy v době, kdy byl pradědeček již dávno po smrti. Srovnej s ŠTEFLOVÁ, Štěpánka a kol. autorů: Rohozná slovem i obrazem 1369–2019, str. 56.

⁶ Můj tatínek, který vzhledem ke svému nízkému věku nemohl svého dědu mlynáře osobně moc poznat, si matně vybavuje, jak „jsem ve mlýně s rodiči vkročil do pokoje v 1. patře, kde byla vystavena otevřená rakev s dědou a s hořícími svíčkami ve stříbrných svícnech umístěnými u rakve na straně hlavy.“

a mlýn se klapotem loučil s mlynářem, umím si představit, že to tehdy muselo být obzvláště působivé⁷.

Co k tomu všemu ještě dodat. Možná není bez zajímavosti, jaké byly majetkové poměry v rodině po pradědečkově smrti. Z usnesení okresního soudu v Pelhřimově z 25. března 1950 se může zdát, že na tom nakonec pradědeček, pokud jde o finance (i přes vysoký úvěr starých mlynářů z počátku čtyřicátých let), nebyl zas tak špatně. Pozůstalostní dluh po zemřelém Josefovi měl totiž tehdy činit „jen“ 4 105,60 Kčs, zatímco pozůstalostní jmění 20 105,60 Kčs. Zda se Josefovi podařilo uvedené dluhy z velké části skutečně splatit (třeba prodejem nemovitostí, které jeho otec nabyl po svatbě v Těšenově), či zda je po něm převzal v rámci zmiňované manželské smlouvy jeho syn, s jistotou nevíme. S odkazem na svědectví mojí praraty Věry Štěchové jen víme, že minimálně v době svatby její matky Věry Bezděkovské, roz. Fojtové (25. 6. 1923 – 18. 10. 2016) s pradědečkovým synem Josefem v listopadu 1943 zde stále ještě poměrně velké dluhy byly.

Možná i proto dožívala Anežka, jak vím od pamětníků, ve velmi skromných podmínkách. Hlavní příčina její složitější ekonomické situace však nepochybně pramenila z toho, že jí bylo v září 1959 zastaveno vyplácení důchodu ve výši 190 Kčs, a to s odůvodněním, že na jeho vyplácení není zákonný nárok, a že její synové Ladislav a Bohumil s ohledem na své výdělků a výdělků svých manželů jí mohou přispívat (syn Ladislav částkou 480 Kčs a syn Bohouš pak částkou 400 Kčs)⁸. Dožije se však nakonec i přesto zhruba ještě o rok vyššího věku než její manžel.

Stáří bývá v lidském životě jen málokdy přívětivé, a jinak tomu, zdá se, nebylo ani u Josefa s Anežkou. Pro mého pradědečka Josefa coby zapáleného lidovce muselo být jistě těžké se smířit s nástupem komunistického režimu. Moje prababička si zase před smrtí v roce 1966 v sobě jistě nesla těžký šrám na duši, když se musela dožít úmrtí svého nejstaršího syna Josefa. Jako hluboce věřící žena, která si třeba do modlitební knížky psávala detailní časy úmrtí svých blízkých, se snad s tímto, jakož i jinými příkořími, které ji ke stáří potkaly, přeci jen dokázala asi lépe vypořádat, než jak by to snášel někdo bez vyznání. Co snad mohli mít jak Josef, tak i Anežka společného, bylo vědomí, že prožili velmi naplněný život a že po sobě svým potomkům zanechávají úctyhodné dědictví. A teď nemyslím v první řadě na dědictví materiální, byť i na to po sametové revoluci v roce 1989 došlo. V první řadě mám na mysli dědictví ducha v podobě úcty k takovým hodnotám jako vztah k půdě či k práci na vlastním hospodářství. Kdyby se dožili dnešních dnů a viděli, jak vzorně se o toto dědictví stará rodina jejich vnučky Věry Štěchové a pravnučky Věry Řezníčkové, určitě by z toho měli nemalou radost.

⁷ Viz ŠTĚPÁN, Luděk a KŘIVANOVÁ, Magda: Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách, str. 212.

⁸ Viz dopis z ONV Pelhřimov z 10. 11. 1959, kterým se zamítá odvolání proti zastavení vyplácení důchodu. V držení mého tatínka Ladislava Bezděkovského.

Doslov

Pokud byste měli možnost vidět prvotní (asi 10stránkový) základ mé práce a srovnali ho s tím, co jste právě dočetli, možná byste ani nechtěli věřit, s jakým málem pramenů a informací jsem se na začátku rozhodl pustit do sepisování této knížky. Musím však říci, že už tehdy mi přišel životní příběh mého pradědečka Josefa natolik fascinující, až jsem si říkal, že i kdybych se k mnoho novým informacím při svém studiu v pelhřimovském archivu nedostal, mohl by stát výsledek za to.

Tehdy jsem samozřejmě ještě nemohl tušit, na jaké všechny neskonale zajímavé prameny při své takřka „detektivní“ genealogické práci a bádání v archivu i po digitalizovaných análech Národní knihovny narazím. Zde musím přiznat, že ty více než dva měsíce mého bádání byly opravdu fascinující, a že jsem při nich čas od času prožíval asi takovou radost, jakou prožívá malé dítě, když mu dáte do ruky nějakou novou hračku...

Přesto coby povahou maximalista musím říci, že ani ten výsledný pokus o portrét mého pradědečka nevnímám jako dokonaný a úplný. Za hlavní limity mé práce považuji určitě to, že jsem se při jejím psaní nemohl ani trochu opřít o nějakou dochovanou pradědečkovu korespondenci, a měl k dispozici jen velice limitní svědectví lidí, kteří by jej osobně znali. Mohl jsem tak nabídnout jen velmi chatrný popis toho, jaký byl pradědeček vlastně člověk, jaké měl charakterové klady i zápory a třeba jaké měl (vedle politiky) osobní záliby⁹.

Pokud jde o onu osobní korespondenci, zajímala by mě (s ohledem na rozsah jeho aktivity ve veřejném životě) zejména ta s lidmi, kteří mu v těchto aktivitách (patrně) pomáhali nebo s nimiž spolupracoval. Mám zde na mysli zejména děkana z Pelhřimova Msgre. Františka Bernarda Vaňka, s nímž se, jak jsem již psal, musel potkávat jednak v Lidové záložně v Pelhřimově, a pak též na půdě pelhřimovského zastupitelstva. Rovněž bych si rád přečetl, co si asi psal (pokud vůbec) se svými svědky na svatbě Josefem Novákem a Josefem Fikejzlem a třeba se i dozvěděl, zda to byla právě známost s těmito lidmi, co mu pomohlo v jeho kandidatuře do Poslanecké sněmovny.

Dostupná korespondence by nám možná též pomohla k tomu, abychom si udělali jistý obrázek o politických názorech mého pradědečka. S ohledem na jeho příslušnost ke katolickým zemědělcům by mě třeba velmi zajímalo, jaký byl jeho postoj k prezidentu Masarykovi. V listě hospodářského sdružení Venkovan mě třeba zaujal článek kritizující přijetí zákona o ochraně prezidenta republiky a tendenci k jistému „byzantismu“ vůči Masarykovi mezi učiteli¹⁰. Postoj lidovců vůči Masarykovi se každopádně obecně vyvíjel a samozřejmě nebyl u všech členů vedení této strany stejný. Pokud je přitom pradědečkův známý/přítel Josef Novák uváděn jako prohradní lidovec¹¹, měl bych tendenci si myslet, že prohradní ve svých názorech byl i můj

⁹ Z dochovaného zbrojního pasu bychom snad mohli dedukovat, že mezi pradědečkovi záliba mohla patřit střelba, resp. lov. Jde však jen o čilou spekulaci.

¹⁰ Viz třeba tyto pasáže v článku „Nechceme návrat monarchie“ uveřejněný v listě Venkovan ze dne 17. 9. 1921: „U nás je tolik byzantismu a patolizalství, že se horliví úředníci budou předstíhati, aby prezidenta ochránili ode vší úhony. Nevidíme prezidenta! Tento zákon je výplodem prezidentova okolí, které z něho dělá panovníka a z jeho rodiny novou dynastii.... Nebude-li dříve vydán zákon chránící autoritu vůbec a tj. v první řadě autoritu Boží, vyjde zákon o ochraně prezidentovi na prázdno. Vždyť je Bůh přece více než prezident a mimo autoritu Boží s autoritou vrchnosti spolu pevně souvisí. „

¹¹ FIALA, Petr a kol: Český politický katolicismus 1848–2005, str. 260.

pradědeček. Ač i je asi muselo mrzet, že sám Masaryk měl vůči lidovcům (a zejména jejich předsedovi Šrámkovi) historicky dosti kritický postoj a že jej ani po letech nedokázal nějak upravit¹².

Kromě chybějící korespondence mě ale mrzí i to, že se nedochovalo více archivních materiálů týkajících se strany lidové. Od paní Mgr. Pekařové z pelhřimovského archivu vím, že archiv okresní stranické buňky v Pelhřimově se žel nedochoval vůbec. Dosti žalostný je však bohužel i rozsah pramenů vztahujících se k období 1. republiky v ústředním archivu KDU-ČSL¹³. Asi nikdy se tak s jistotou nedozvím, co stálo za nominací pradědečka v roce 1919 na onen post místopředsedy okresní správní komise v Pelhřimově, jež mu umožnila sedět u jednoho jednacího stolu třeba i s takovou důležitou osobností, jakou byl majitel velkostatku v Pavlově a významný prvorepublikový agrární politik (předseda senátu) Václav Donát. A samozřejmě by mě zajímalo, se kterými dalšími politiky se mohl asi tak znát pradědeček osobně. Měl někdy možnost osobně mluvit s Janem Šrámkem, předsedou lidové strany a velmi významnou postavou naší (nejen) prvorepublikové politiky? A byl třeba někdy účasten nějakého stranického (byť třeba jen zemského) sjezdu? To jsou otázky, které díky popsanému stavu archiválii strany lidové asi navždy zůstanou nezodpovězeny.

V této souvislosti musím ještě zmínit třetí limit mé práce, a tím je omezený přístup k dobovému tisku. Jsem samozřejmě vděčný za to, jak moc pokročila zejména Národní knihovna v procesu digitalizace starých tisků (včetně těch novinových), přesto i zde jsou ještě jisté limity. Zejména mě mrzí, že je zde pomálu (i v nedigitalizované podobě) ročníků časopisu Hospodářského sdružení křesťanských zemědělců Venkovan, abych si ověřil, že když katolický týdeník Čech mluví roku 1908 o politickém působení jistého „K. Bezděkovského, mlynáře z Rohožně,“ má tím opravdu na mysli mého pradědečka. V kontextu jiného článku v tomto časopise, kde je již jasně zmíněn „mlynář Bezděkovský z Rohozné“¹⁴ a též s přihlédnutím k vazbám Josefa Bezděkovského na Josefy Nováka a Fikejzla a další aktivity v tomto sdružení, se mi to jeví víc než pravděpodobné, ale jistotu v tomto směru nemám a je poctivé to zde přiznat¹⁵. Stejně tak by bylo skvělé, kdybych se dostal k více tiskovinám lidové strany, zejména těm regionálním. Je

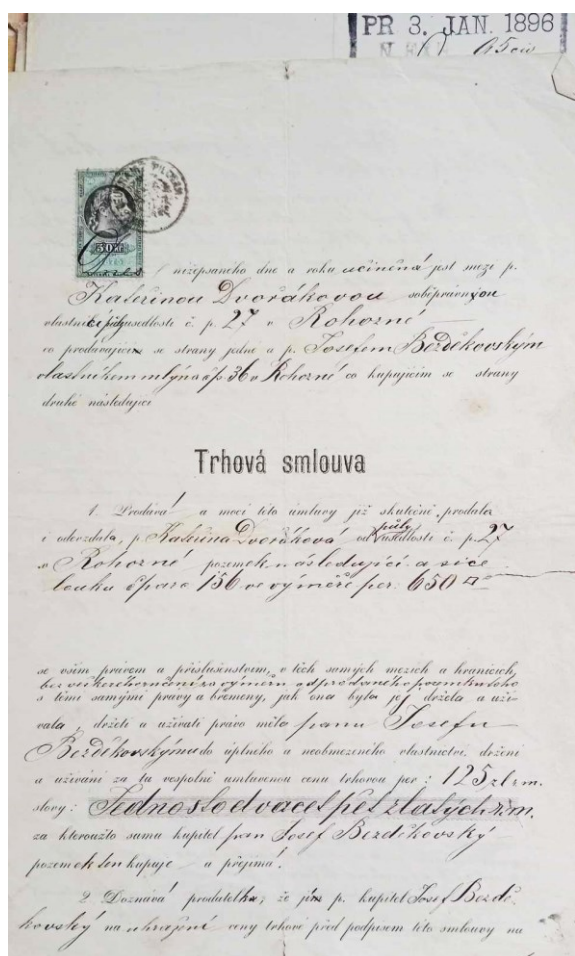
¹² Ten měl svůj prvopočátek ještě z doby, kdy oba dotčení působili v Říšském sněmu. Nelze tak vyloučit, že pradědeček znal obsah Šrámkovy řeči zde pronesené v červnu 1908, kde očišťoval katolickou ideologii a katolické teology z Masarykových z nařčení, že porušují ustanovení desatera „Nezabiješ!“ a reagoval samozřejmě na Masarykovy názory ve vztahu ke kostnickému sněmu (viz ŠRÁMEK, Jan. Šrámek contra Masaryk, řeč poslance docenta Šrámkova na radě říšské dne 11. června 1908). Za 1. republiky se Masaryk s lidovci střetl zejména kvůli oslavě výročí upálení mistra Jana Husa. Viz třeba KLIMEK, Antonín: Velké dějiny zemí koruny České, svazek XIIIa), str. 460–462. Pokud jde o osobní odsudky Masaryka vůči Šrámkovi, týkalo se to zejména období let 1926–28, kdy předsedu vlády Antonína Švehly zastupoval během jeho dlouhodobé nemoci právě lidovec Šrámek. Tomu mj. Masaryk vyčítal, že střídá rezorty bez vědomostí či pracovní výkonnosti. Dle Masarykova sekretáře Antonína Schenka měl pak prezident po Šrámkově návštěvě obvykle po zbytek dne špatnou náladu. Viz SMETANOVÁ, Jindřiška: Proč se neřekne pravda? Ze vzpomínek dr. Antonína Schenka. Praha, str. 124–128.

¹³ Strávil jsem zde 4 hodiny studia, ale povětšinou jsem narážel jen na rukopisné studijní materiály zpracované k tématu 1. republiky, nikoliv o autentické dobové materiály. Vysvětlením pro to samozřejmě může být, že za komunistické éry nebyl zájem o zachování dokumentů týkajících se křesťansky orientované strany. Není ale vyloučeno, že se daných dokumentů po únoru 1948 „dobrovolně“ zbavovalo „obrozenecké“ křídlo lidovců kolaborujících s komunistickou mocí v čele s Aloisem Petrem a Josefem Plojharem.

¹⁴ Organizační věstník, Čech, roč. 33, č. 290, 24. 10. 1908, str. 2.

¹⁵ V archivu KDU-ČSL jsem narazil na nepublikovaný rukopis J. Fikejzla s názvem Počátky křesťanského demokratického hnutí v Čechách. Je zde mj. obsažen výčet hlavních činitelů katolického hnutí na počátku 20. století. Jméno Josefa Bezděkovského jsem zde nenašel, což si tedy vykládám tak, že přes jejich jisté osobní vazby mého pradědečka za takto významnou postavu nepokládal.

Za poslední limit své práce bych pak označil čas. Od začátku jsem se snažil, abych vše stihl sepsat pokud možno v tomto roce, kdy si připomínáme 150. výročí narození mého pradědečka Josefa. Vidina, že budu moci dát tuto knížku „ke stromečku“ své rodině (a zejména tedy svému tatínkovi) byla mým opravdu silným hnacím motorem. Uvědomuji si však, že kdybych mohl tím studiem všech archiválií strávit více času, možná bych zde mohl nabídnout ještě ucelenější pradědečkův obrázek (včetně veškerého dobového kontextu). Ze seznamu všech pramenů a literatury je snad zřejmé, že jsem měl snahu obohatit všechna ta „suchá“ fakta z archivních pramenů alespoň o základní nástin doby, ve které můj pradědeček žil a působil, ať už se to týká politiky za 1. republiky či třeba historie mlynářského řemesla. Přesto nevylučuji, že se k této své knize ještě někdy v budoucnosti s určitým odstupem vrátím a pokusím se vše ještě dopracovat. Nyní jsem ale rád, že je ta „fascinující jízda“ za mnou a já mohu jen doufat, že zaujme i ty, jímž je určena. Tedy především moji (užší i širší) rodinu.

Dr. des Besižbogens: _____
des Protokolltes: _____

Čís. listu držebnosti: 110
protokola: 36.

Katastralgemeinde: _____
Gerichtsbezirk: _____

Katastrální obec: Pohorná
okresního soudu: Pelhřimov

Besižbogen

List držebnosti

Bědkovský Josef č. 36

Post- zahl — Císlo položky	Katastrální čísl	Bezeichnung der Parzelle (Hausnummer, Nutzungsgattung) Nauznaceni parcely (číslo domovní, způsob využití)
1	90	Byt, č. 36, majetek pánů, chleby, došlou a kůloun.
2	147	role
3	148	gastwirtschaft
4	150	role
5	158	role
6	159	louka
7	2063	pastvisť
8	2064	louka
9	2065	role
10	2080	role
11	2081	role
12	2082	role
13	2087	louka
14	2117	role
15	2118	louka
16	2119	zahradka
17	2120/1	zahradka
18	2120/2	louka
19	2131	role
20	2132	role

Obrázek 9: List držebnosti Josefa Bezděkovského staršího (soutpis pozemků k roku 18